

DOĞU EROĞLU • IŞİD Ağları

DOĞU EROĞLU 1987 İstanbul doğumlu. ODTÜ İktisat Bölümü'nde lisans eğitimi alan Eroğlu, 2011'de *Cumhuriyet* gazetesi Ankara bürosunda stajyer muhabir olarak gazeteciliğe başladı. 2012-2013'te, çevrimiçi yayınlanan, insan hakları ihlalleri tanıklıklarını aktaran *Türkiye'den Şiddet Hikâyeleri* çalışmasının editörlüğünü yaptı. Ocak 2013'te *BirGün* gazetesi *Pazar Eki* için makaleler yazmaya ve mülakatlar yapmaya başlayan Eroğlu, Haziran 2013'ten 2017'ye dek aynı gazetede tam zamanlı muhabir olarak çalıştı; politik ekoloji, temel insan hakkı ihlalleri, çatışma, radikalleşme ve cihat hareketleri üzerine yazdı. 2015 yılında Columbia University in the City of New York İnsan Hakları Araştırmaları Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak bulunan, makaleleri *Ayrıntı Dergi*, *Kolektif Dergi*, *Yeni Harman*, *Newsweek Europe* gibi süreli yayımlar ile *Diken.com.tr*, *Vice* ve *al-Monitor* gibi çevrimiçi mecralarda yayınlanan Eroğlu bağımsız araştırmacı muhabir olarak çalışmaktadır.

İletişim Yayınları 2660 • Bugünün Kitapları 233

ISBN-13: 978-975-05-2460-8

© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)

1. BASKI 2018, İstanbul

EDITÖR Ahmet İnsel

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Doğu Eroğlu, 23 Ocak 2015'te *Cumhuriyet* gazetesi ve Charlie Hebdo'yu protesto etmek için Ankara Hacıbayram'da düzenlenen eylemden bir görüntü.

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

DOĞU EROĞLU

Türkiye’de Radikalleşme,
Örgütlenme, Lojistik

IŞİD Ağları

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Türkiye IŞİD'i Araştırması: Neden ve Nasıl?	9
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Ankara:

Kentsel Dönüşümün Yıkıntısından Cihat İhraç Merkezine	15
--	----

Hacıbayram Yapılanması: Kentsel dönüşümün üçlü etkisi	22
--	----

Motivasyonlar, anlatılar ve hücre faaliyetleri	29
--	----

<i>Yarı zamanlı cihat, maddi kazanç motivasyonları ve arınma diskuru</i>	30
--	----

Yapılanmanın örgütlenme dışı faaliyetleri	40
---	----

Ankara'daki diğer yapılanmalar	49
---	----

Samanpazarı Grubu	49
-------------------------	----

Murat Gezenler Grubu	52
----------------------------	----

Hücreler arası ilişkiler ve diğer yereller	54
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

İstanbul: Türkiye IŞİD'i ile İslâm Devleti'nin Kesişme Noktası	61
---	----

İstanbul Yapılanması'nın el-Kaide kökenleri	63
--	----

Mescit ve medreseler, bireysel motivasyonlar ve örgütlenme süreçleri	69
---	----

İstanbul Yapılanması'na Kürt baskısı	79
---	----

Yapılanmanın örgütlenme dışı faaliyetleri	85
--	----

Sınır geçişleri	86
-----------------------	----

İslâm Devleti'ne gönderilen askerî malzemeler	89
---	----

Türkiye IŞİD'i Medyası'nın İstanbul faaliyetleri	91
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Konya ve Adana	99
Konya: Çok katmanlı örgütlenme	99
Kürt gençlere yönelik örgütlenme faaliyetleri	101
Radikalleşme mekânları: Medreselerde sohbetler, kitabevleri ve dükkânlar	106
Radikalleşme diskurları: Devlete ve	
Kürt siyasal hareketine yönelen düşmanlık	109
Suriye'deki 'Konyalılar Ketibesi'	113
Adana: Irak el-Kaide'sinin kıdemli ortağı	119

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Gaziantep ve Adıyaman: İslâm Devleti'nin Eylemli Gücü	137
Adıyaman'da radikalleşme örüntüleri ve Dokumacı Grubu	138
Gaziantep'in savaş dönemi	150
Gaziantep Yapılanması: Örgütlenme yapmayan hücre	152
Gaziantep Yapılanması'nda el-Kaide kökenleri.....	157
Kapalı devre genişleme: Gaziantep Yapılanması'nın işlevselliğindeki anahtar.....	163
Eylem stratejileri, hazırlık, tedbirler, eğitimler ve Rakka'yla ilişkiler.....	164
<i>Eylemlerde hedef seçimi ve motivasyonlar</i>	167
<i>Gizlilik, eylem öncesi hazırlıklar ve yapılanmanın keşif birimi</i>	173
İslâm Devleti'yle ilişkiler, finansman, hiyerarşi ve karar alma.....	180
<i>Eylemlerde kullanılan malzemelerin temini</i>	
<i>ve patlayıcılardan sorumlu birimler</i>	187
<i>Eylemcilerin eğitimi ve Emni'lerin Gaziantep'e nakli</i>	193

BEŞİNCİ BÖLÜM

Türkiye IŞİD'inde Radikalleşme ve Hücreler Arası İlişkiler	201
Radikalleşme: Genel ve yerel yarılımlar	201
<i>İnanç ve ideoloji: Aidiyet-sorumluluk-korku üçlemesi ve arınma diskuru</i>	211
<i>Maddi kazanç motivasyonları</i>	216
<i>Marjinalleştirilme, devlet karşıtlığı ve adalet arayışı</i>	223
<i>Vekâleten veya doğrudan intikam</i>	228
Radikalleşme mekanizmaları, mekânlar ve toplumsal ağlar.....	230
Bir radikalleşme profili: Raşid Tuğral.....	237
Hücreler arası ilişkiler ve kolaylaştırıcılar	255
Gezici vaizler.....	256
<i>Halis Bayancuk (Ebu Hanzala)</i>	256
<i>Murat Gezenler</i>	268
<i>İlyas Aydın (Ebu Ubeyde)</i>	274
Türkiye IŞİD'i Medyası.....	284
Savaş etkileşimi.....	295
Türkiye IŞİD'i sistemi.....	301

ALTINCI BÖLÜM

İslâm Devleti Kurumları ve Lojistik Ağları	305
Şirket veya İslâm Devleti Türkiye Kolu	306
İslâm Devleti Hudut İdaresi	311
İslâm Devleti Hudut İdaresi Türkiye Sınır Emirliği.....	313
<i>Yabancı şahısların İslâm Devleti'ne sevki</i>	330
<i>Türkiye sınırlarının yönetimi</i>	331
Sınır geçişlerine yönelik önleme faaliyetleri.....	334
Pasaport ve belge sahtecilikleri	347
Tıbbi yardım ağları	356
Diğer silahlı grupların tıbbi yardım ağları ve insani yardım örgütleri.....	357
Türkiye'de İslâm Devleti'ne yönelik tıbbi yardım ağları.....	373
İslâm Devleti'ne silah, mühimmat, askerî malzeme ve patlayıcı sevkiyatları	384
El yapımı patlayıcı hammaddeleri trafiği.....	385
<i>İnfilaklı fitil sevkiyatları</i>	389
<i>Bir vaka çalışması: Soğan TIR'ı</i>	393
<i>Amonyum nitrat ve diğer EYP malzemeleri sevkiyatları</i>	399
<i>EYP hammaddeleri trafiğine yönelik önleme faaliyetleri</i>	405
Silah, mühimmat ve diğer askerî malzeme sevkiyatları.....	409
<i>Silah ve mühimmat ve diğer askerî malzeme trafiğine yönelik önleme faaliyetleri</i>	432

YEDİNCİ BÖLÜM

Güvenlik, Önleme ve İlimlilaştırma	437
İslâm Devleti ve Türkiye IŞİD'ine karşı güvenlikte Rojava etkisi	438
Aksak, verimsiz ve plansız iç güvenlik anlayışı	445
Söylemler, radikalleşme karşıtı çalışmalar ve ilimlilaştırma	457
KAYNAKÇA	479
DİZİN	482

Türkiye IŞİD'i Araştırması: Neden ve Nasıl?

Gazete haberlerinin gündelik ajandası ve yer kısıtlılığı, dergi makalelerininse derinleşmeye olanak tanırken çoğunlukla tek bir olguya açıklama getirmeye çalışan karakteri yeterli hareket alanı bulamadığımı hissetmeme yol açıyordu. Bu araçlar 2014'ten itibaren muhabir olarak radikalleşme sıcak noktalarını gözlemlediğim saha görevlerinde, kamuoyunun IŞİD veya *İslâm Devleti* olarak tanıdığı yapıların faaliyetlerine ilişkin gördüklerimi aktarmaya yetmez hale gelince bir kitap çalışması yapma fikrine sıcak bakar oldum.

Çalışmada, 2014-2017 arasında Türkiye'nin farklı kentlerindeki saha araştırmalarım sırasında yaptığım gözlem ve temaslarımı birbirleriyle tutarlı bir biçimde yan yana koyup, önemli yerel yapılanmaların karakteristiklerini değerlendirmeye çabaladım. Amaçlarımdan biri, genel ve yerel yarılmalar arasındaki farkları göstermekti; yani kısa süre içinde şekillenen genel IŞİD algısı ve bu çerçeveye ilişkin ayrıntıların, her bir Türkiye IŞİD'i yapılanmasına ne kadar uyduğunu araştırdım.

Radikalleşme sıcak noktalarındaki saha çalışmalarımı, bazen örgütlenme faaliyetlerinin en yoğun olduğu dönemlerde, bazense güvenlik tedbirlerinin arttığı, yani yerel yapılanmaların ortadan kaybolduğu süreçlerde yaptığım için bazı yerelerde şüphe ve endişeyi, bazılarında çocukları *İslâm Devleti* saflarında savaşmaya gitmiş veya hapse girmiş ailelerin öfke ve üzüntüsünü, kimilerindeyse savaş ekonomisinin sağladığı hissizleşmeyi daha çok gözlemledim.

Kitapta, Türkiye IŞİD'i örgütlenmelerinin bulunduğu yerellerle ilgili yapılan değerlendirmelere; örgütlenen şahıslarla yapılmış mülakatlar, örgütlen-

miş kişilerin aileleriyle yapılan görüşmeler, radikalleşme sıcak noktalarında yapılmış gözlemler, ilgili mahallelerde yaşayan diğer kişilerin aktardıkları, Türkiye IŞİD'i yerellerinde radikalleşen şahısların soruşturmalar kapsamındaki ifadeleri ve bu şahıslar hakkında yapılan iletişim tespitleri ve fiziki takipler veri oluşturdu.¹

Yegâne kaynak olduklarında yanlı ve eksik bir ürün ortaya çıkartsa da soruşturmalar kapsamında kayıt altına alınmış telefon görüşmeleri ve yazışmalar ile fiziki takiplerden asgari ölçüde yararlanmak zorunda kaldım. Türkiye IŞİD'inin yapılışı sırasında ihmalleri bulunduğu tartışma konusu olan Emniyet kaynaklarınca hazırlanan polis fezlekeleri ve bu fezlekeler temel alınarak oluşturulan iddianamelerdeki değerlendirmeleri değil, bu metinlerde kullanılan somut olguları kaynak edindiğimin de altını çizmem gerekiyor.

Çalışma boyunca kullandığım *Türkiye IŞİD'i ve İslâm Devleti* kavramları hakkındaki ayrıma da değinmem lazım. Ekim 2006 ile Nisan 2013 arasında *Irak İslâm Devleti* ismini kullanan yapı, Nisan 2013-Haziran 2014 arasında *Irak Şam İslâm Devleti* [*ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam*] olarak anıldı. Bu dönem kullanılan ismin kısaltması olan IŞİD, Türkçe konuşan kamuoyunca benimsendi. Haziran 2014'e gelindiğinde Suriye ve Irak'ta geniş alanlara hükmeden yapı, Halifeliğin ilanından itibaren kendini *İslâm Devleti* [*ed-Devlet'ül İslâmiyye*] olarak niteledi.

Örgütün kendisi İslâm Devleti isminde karar kılmışken, Türkiye'deki yapılanmayı tanımlarken *Türkiye IŞİD'i* ismini kullanmakta ısrarcı olmamın ardındaysa tamamen pratik sebepler yatıyor. Bu sebeplerin ilki, Türkiye'de iktidarın birtakım *spin* girişimlerini saymazsak,² IŞİD ismi üzerinde kısmi bir uzlaşuya varılmış olması. Bazı basın çevreleri ile iktidar *Deaş* (*ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam*'ın Arapça kısaltması DAEŞ'ten türetilmiş bir kelime) kullanımında direktse de, örgütü IŞİD biçiminde tanımlamak, *Esad-Esed* ikiliğindeki gibi, kullanan kişinin siyasal pozisyonuna ilişkin bir öneride bulunmuyor. İkinci sebepten farklı iki organizasyonu; yani Suriye ve Irak'ta bölgesel bir egemenlik kurmuş, kamu kurumlarına sahip olmuş, para basmış, pek çoklarınınca bir "proto-devlet" olarak tanımlanmış İslâm Devleti ile el-

1 *Gezici vaiz* olarak adlandırdığım isimlerin düzenlediği sohbet toplantısı ve vaazlara ait videolar ile İslâm Devleti saflarında savaşırken Kürt güçlere esir düşen kişilerle yapılan mülakatların görüntüleri de başvurduğum kaynaklar arasındaydı. Ancak YouTube'un 2017'de katlaştığı, aşırıcı şiddetle mücadele kampanyaları kapsamında bu videoların birçoğu silindi. Dolayısıyla tarafımdan arşivlenmiş olsalar da, bu videoların bir kısmına ait çevrimiçi kaynaklar çalışmada yer almıyor.

2 Ak Parti ve iktidar çevreleri, Daış veya Deaş'ı IŞİD'e tercih ediyor; bunun sebebi de Arapça *ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam* isminin kısaltmasının Latinleştirilmiş hali Daış veya Deaş'ın Türkçe karşılıklarının olmayışı. Kısaltması IŞİD olan Irak Şam İslâm Devleti'nde *İslâm* ismi geçiyor; Daış veya Deaş'ın Türkçe karşılığıysa bulunamıyor.

Kaide kökenlerinden bugüne ulaşan Türkiye'deki yapılanmaları birbirlerinden kolaylıkla ayırabilmekten ibaret. Yani çalışma boyunca Türkiye'de egemen bir devletin hukuk ve güvenlik sistemine rağmen faaliyet yürüten yerel yapılanmalardan bahsederken *Türkiye IŞİD'i*, Irak ve Suriye'de bölgesel egemenlik oluşturabilmiş yapıya atıfta bulunurken ise *İslâm Devleti* isimlerini kullandım.

Öte yandan Türkiye IŞİD'i tanımlaması, Türkiye'nin İslâm Devleti'nin kurulu olduğu Suriye ve Irak'a kara sınırının bulunması sebebiyle göz ardı edilen bir olguya da göndermede bulunuyor. İslâm Devleti, tüm dünyadan gelen destekçiler ile yerel unsurların birleşiminden oluşuyordu; bu yapının Türkiye'deki uzantılarının ortaya çıkışıysa İslâm Devleti'nin kendisinden daha da önceye dayanıyor. Benzer şekilde, İslâm Devleti'nin çözülmesi de Türkiye'deki Selefi komüniteyi ortadan kaldırmadı. Dolayısıyla otonom karakterini koruyup evrimine devam edecek, çeşitli dönemlerde çatı örgütlerle yol arkadaşlığı kurabilecek Türkiye'deki yapılanmaları tanımlarken *İslâm Devleti'nin Türkiye Ağları* yerine, *Türkiye IŞİD'i* deyişini kullanmanın daha uygun olacağı görüşüneyim.

Bu yapının kendi hiyerarşisine sahip, karar alma mekanizmaları belli bir kurum olmaksızın, konjonktürel ve rastlantısal biçimde bir araya geldikten sonra, kimi zaman İslâm Devleti bürokrasisinin yönlendirmesiyle kimi zamansa deneyimlere dayalı bilgi sayesinde sessiz uzlaşılara varan, pek çok konuda fikir birliği bulunmasa da Halifeliğin ilanı ile ülkü birliği etmiş bireylerden oluşan, döneme özgü bir toplam olduğu konusundaki düşüncemi de vurgulamalıyım. Dolayısıyla bir yerel yapılanmadan bahsederken kusursuz bilgiye sahip bireylerin, suç kariyerleri yapmak üzere parçası olduğu organize bir suç örgütünün yerel ayağını değil, çeşitli sebeplerle ilgili yerelde birlikte hareket etmiş yerel toplulukları tanımlamaya çalıştım.

Türkiye IŞİD'ine örgütlenme alanı teşkil eden radikalleşme sıcak noktalarında, radikalleşme öyküleri ve bireysel motivasyonları, mekân-radikalleşme ilişkilerini, profesyonel örgütleyicilerin örgütlenme örüntülerini, ilgili yapılanmanın diğer yerellerle ve Türkiye IŞİD'i sistemiyle bağlantılarını, yerel yapılanmaların İslâm Devleti'ne lojistik katkılarını araştırdım. Temmuz 2016'da üzerinde çalışmaya başladığım *Türkiye IŞİD'i ağ haritası* kitapta da değinilen pek çok ilişkiyi gösteriyor ve *isidaglari.com* ve *isturkeynetworks.com* adreslerinde yer alıyor.

Kendi gözlemlerimden edindiğim bulguları diğer kaynaklarla birleştirerek önemli gördüğüm her bir örgütlenme alanı için kitapta birer fasıl açtım. Bu da çalışmanın coğrafi ayrıma göre oluşturulmuş ilk dört kısmını ortaya çıkardı. Ankara ve İstanbul için birer bölüm ayırdım; aralarındaki ilişkilerden ötürü Gaziantep ve Adıyaman Yapılanmaları ile Konya ve Adana'daki yerel

hücreleri birlikte ele aldım. Bingöl ve Diyarbakır gibi kentlerdeki örgütlenmelerse Türkiye IŞİD'i sisteminin aktarıldığı kısımda değindim.³

Her bir yerel yapılanmadaki mücahit adayı arketiplerini ilgili kentler için ayrılan kısımlarda aktardım; radikalleşme motivasyonları, itici ve çekim faktörlerini daha tartışmacı bir üslupla *Türkiye IŞİD'inde Radikalleşme ve Hücreler Arası İlişkiler* başlığı altında inceledim. Bu bölümde, Türkiye IŞİD'ini yerellerin etkileşim halinde olduğu bir sistem haline getiren, birden fazla yerel yapılanma üzerinde nüfuz sahibi *gezici vaizler* ve yine bu kişiler ve beraberindekilerin idare ettiği *Türkiye IŞİD'i Medyası* gibi unsurları da ele aldım.

Kitabın tematik olarak tasarlanmış ikinci kısmında, Türkiye IŞİD'inden farklı hedeflerle faaliyet gösteren ve emirlerini doğrudan Rakka'dan alan, kendi bütçesi olan ve İslâm Devleti'nin lojistik ihtiyaçlarını gidermeye çalışan *İslâm Devleti Türkiye Kolu* ile Türkiye-Suriye sınırına hükmetmiş, yine İslâm Devleti komutasında çalışan *İslâm Devleti Hudut İdaresi* ve bu yapının *Türkiye Sınır Emirliği'nin* idari yapılarını ve çalışmalarını inceledim. Böylelikle, İslâm Devleti Türkiye Kolu, Türkiye Sınır Emirliği ve Türkiye IŞİD'i ortaklığında yürütölen pasaport ve belge sahtecilikleri ağı, tıbbi yardım ağları ile silah, mühimmat, askerî malzeme ve patlayıcı hammaddesi tedariklerini incelemek de mümkün oldu.

Güvenlik, Önleme ve İlimlilaştırma bölümündeys e Türkiye'nin 2013'ten sonra Rojava Federasyonu'na göre değişen Suriye siyaseti ve buna bağlı olarak İslâm Devleti ve Türkiye IŞİD'ine yönelik güvenlik uygulamalarındaki değişimleri inceledim. Türkiye'de radikalleşme karşıtı çalışmaların yetersizliği ve ilimlilaştırma programlarına duyulan ihtiyaç da bu bölümde değerlendirildi.

İslâm Devleti ve IŞİD'in tartışıldığı dönemde, olgulara dayanmayan ve yanlışlanabilir olmayan teoriler ile "büyük resmi görme" alışkanlığına dayalı düşünüş biçimleri, radikalleşme gibi mümkün olan en çok yönlü sorunlardan birinin geçitirilmesine yol açtı. ABD, Birleşik Krallık, Rusya ve diğer devletler ile onların istihbarat teşkilatlarının, İslâm Devleti veya Selefi cihadı benimsemiş diğer örgütlerin kurulmasına önayak olduğu yönündeki varsayımlar pek çoklarını heyecanlandırıyor. Ancak bireysel radikalleşme, örgütlenme süreçlerindeki yerel anlatılar ve radikalleşme örüntülerinin, çetin sorunlara kolay yanıtlar sağlayan hoş ambalajlı, her şeyi açıklayan teorilerden tamamen ilintisiz olduğunu güçlü bir şekilde vurgulamak gerekiyor. Böl-

3 İzmir, Erzurum, Adana, Mersin, Antalya, Bursa ve Sakarya gibi kentlerde de Türkiye IŞİD'i örgütlenmelerinin bulunduğunu, üstelik bu kentler haricinde de dikkatlerden kaçmayı başarabilmiş veya iyi gizlenebilmiş hücreler olabileceğini eklemeliyim. Bu kentlerdeki yapılar haricinde, incelenen yerel yapılanmalarla aynı coğrafyaları paylaşan pek çok özent i topluluk veya sürgün gruplar olduğunu, çoğunlukla Türkiye IŞİD'yle veya İslâm Devleti'yle herhangi bir irtibatı olmayan ancak kendilerini bu yapılar üzerinden tanımlayan bu grupları genellikle ihmal ettiğimi de belirtmeliyim.

gesel gelişmelere koşut olarak, uluslararası aktörlerin kendilerine yeni konular belirlediği, devlet dışı şiddet unsurlarının da bu aktörlerce manipüle edilmek istenebildiği olgusu ile İslâm Devleti veya Türkiye IŞİD'inin kurulumunda bu aktörlerin kastı bulunduğu varsayımı arasında bir nedensellik bağı kurmamız pek zor; üstelik gelecekte ortaya çıkacak kanıtlar bu nedensellik bağı tartışılmaz bir gerçek haline getirirse bile, tasarlanmış veya doğal seyrinde bugünkü haline ulaşmış Türkiye IŞİD'inin pek çok yerelde farklı anlatılar kullanarak yurttaşlarda karşılık bulduğu ve örgütlenme çalışmalarını başarıyla yürüttüğü gerçeği, örgütün ve bu olguların ortaya çıkış hikâyesinden tamamen bağımsız bir toplumsal krize işaret ediyor.

Radikal İslâm'ı, daha özel olarak Selefî cihat hareketini araştırmaya değer bulmamın kişisel sebepleri arasında, sıradan insanların siyasal eylemliliğe geçiş süreçlerine duyduğum merak var. 2010'dan itibaren, merkezi planlamayla yerellere dayatılan kent ve enerji projelerine karşı mücadele eden pek çok yurttaşla ve yurttaş örgütüyle tanıştım. Hem hareketlerin temsilcilerinden hem de bireylerden siyasal eyleme geçme kararı verdikleri anları ısrarla dinlemek istedim. Haklar ve ödevler bağlamındaki devlet-yurttaş ilişkisinin yurttaş aleyhine çokça adaletsiz bir tarihsel gelişim gösterdiği Türkiye'de, Ankara'dan gelen talimatların yerellerdeki yaşamı geri dönüşü olmayacak şekilde değiştireceği gerçeğiyle yurttaşların baş etme biçimleri benim için hep ilgi çekici oldu. Yaşantılarını geri dönüşü olmaksızın değiştirmeye aday gelişmeler karşısında kimi zaman istemsiz ve el yordamıyla örgütlenen, devletle ilişkilendirdikleri ve kutsal saydıkları şeylere kendileri de şaşırarak başkaldıran insanlara duyduğum merak geçmemişken 2014'teki saha görevlerim sırasında tesadüfen ama sıkça karşılaştığım Selefî cihat hareketi, siyasal eyleme geçme süreçleriyle ilgili bildiğimi sandıklarımı defalarca sınıdı.

10 Ekim 2015 Ankara Saldırısı sırasında kentte bulunmuyorduydum da, bir Ankara sakini olarak etrafımdaki ölümler, güvenlik konusundaki kaygı bozuklukları ve paylaştığımız toplumsal travma hesaba katıldığında kolay olmasa da, İslâm Devleti savaşçılarının içlerinde barındırdıkları "saf kötülükten" ötürü değil, çoğunlukla profesyonel örgütleyicilerin titizlikle uygulamaya koyduğu örgütlenme tekniklerinin kendi biyografilerinde karşılık bulmasıyla, inandıkları değerler uğruna çarpışmak için Suriye ve Irak'ın yolunu tuttuğunu fark ettiğim için kişisel tutum, değer ve inançlarımı araştırmalarıma karıştırmamak için çaba gösterdim.

Radikalleşen kişilerle ilgili değerlendirmelerde basının, çoğunlukla "iyi" ve "kötüyle" sınırlı bir dil ve canavarlaştırıcı veya meşrulaştırıcı yayın anlayışına hapsedildiğini,⁴ gündelik siyasetin de aynı hattı takip ettiğini gör-

4 Muhabirlerin özgün değerlendirmelerine alan tanınmayan yazın geleneği ile basındaki genel cepheleşmenin hem İslâm Devleti ile Türkiye IŞİD'i hakkındaki ürünleri kalitesizleştirdiğini

düm.⁵ Bu gözlemler, profesyonel ilgimin yanı sıra toplumsal ortak yaşama ilişkin kişisel kaygılarımı da artırdığı için radikalleşme süreçlerinin irdelenmesi konusunda sorumluluk hissettim.

Ifade özgürlüğünün tartışmaya açıldığı her anda, toplumun bir kesiminin silahlanıp bir başka kesimine namluyu doğrultması ihtimaliyle yaşamakla lanetlenmiş değiliz. Söz konusu olan küresel cihat hareketinin Türkiye üzerindeki etkisi olduğunda, ortak yaşam kurmanın yolu radikalleşme süreçlerini anlamaktan, radikalleşmeyi kolaylaştıran Türkiye yerellerindeki itici unsurları ortadan kaldırmaktan ve cihadın sürdüğü bölgelerdeki çekim unsurlarını topluma yalın bir şekilde gösterebilmekten, eski savaşçıların işledikleri suçların cezasız kalmamasından, eski savaşçılara yönelik ılımlılaştırma programlarının tasarlanmasından ve İslâm Devleti ile Türkiye IŞİD'inin yol açtığı kıyımlarda yakınlarını yitirenler ile yaralananlarda, kayıplarının telafisi mümkün olmasa dahi, adalet hissini tesisi için çaba gösterilmesinden geçiyor. Bunlar içinse Türkiye IŞİD'i sisteminin işleyişini ve onun parçası olan kişileri tanımak hayati bir ihtiyaç.

hem de değerlendirmeleri bağnazlaştırdığım düşünüyorum. Türkiye basınında ihtisaslaşmanın azalması ile maliyet ve zaman gibi girdilerden ötürü saha muhabirliğinin gittikçe daha az rağbet gören bir uğraş olması da, bu konudaki haberlerin önemli kısmının radikalleşme süreçlerini ve lojistik ağları tanımayan adliye muhabirlerince yapılmasını, şüpheyile yaklaşılması gereken fezleke ve iddiamelerinsen temel haber kaynağına dönüşmesini sağladı.

- 5 Türkiye IŞİD'ile ilgili süreç toplumsal muhalefet ile iktidar arasındaki bir hesaplaşma alanına döndü. Toplumsal muhalefet, iktidarın çeşitli sebeplerden ötürü Türkiye IŞİD'ine karşı gönülsüz önleme siyasetlerine karşı çıkmakta şüphesiz haklıydı fakat bu sırada radikalleşmenin işaret ettiği toplumsal kriz unutuldu. İslâm Devleti'nin savaştığı ana unsurlardan birinin Suriye'deki Kürtler oluşu, Rojava Kürtlerine lojistik ve siyasal destek ile insan gücünün Türkiye'de uzun yıllardır ceberut devlete karşı mücadele eden Kürt hareketinden gelişi de, toplumsal krizi anlama teşebbüslerini zorlaştırdı. Türkiye'deki İslâm Devleti bağlantılı saldırılarda pek çok mensubunu kaybeden Türkiye solu ile Kürt hareketinin, çatışmanın tarafı olsalar da, düşman haline geldikleri bu gruba katılanların aşında Türkiye toplumlarının neredeyse her unsurundan insanlar barındırdığını görmesi, sekülerleşme tartışmalarında başı çekmeleri, yalnızca sert tedbirlerle bir yere varılamayacağını karar alma mekanizmalarındaki sürekliliği hatırlatmaları, tarihsel sorumluluklarının da bir gereği. Ancak yoğun cepheleşme buna olanak vermedi.

Ankara: Kentsel Dönüşümün Yıkıntısından Cihat İhraç Merkezine

“Hangi ismi versek beğenmiyor, ısrarla takibimizde başka örgüt olup olmadığını soruyordu,” diye anlatıyordu bir polis kaynağı. Kaynağımın atıfta bulunduğu konuşma, 2000 yılı başlarında, Türkiye’de düzenlenen bir toplantılar serisi sırasındaki bir akşam yemeğinde geçiyor. Pek çok ülkeden güvenlik uzmanı, araştırmacı, eğitmen ve Türkiyeli güvenlik birimlerini bir araya getiren terör konulu sempozyumda gündüzleri “küresel terör tehditleri ve bunlarla mücadele yöntemleri” tartışılıyor, sohbetler akşam yemeklerindeyse daha az resmi biçimde sürüyor. Türkiyeli uzmanların bulunduğu bir masada Birleşik Krallık yurttaşı bir akademisyen Türkiye’nin terörle mücadele ajandasına ilişkin sorular yöneltiyor. O dönem Türkiye’nin devlet dışı silahlı aktörlerle mücadele gündeminin ilk sırasında, lideri Abdullah Öcalan 1999’da Türkiye’ye getirilerek hapsedilmiş, silahlı güçleri Türkiye sınırlarını terk etmiş olsa da PKK var. Mücadele yürütülen bir diğer örgüt kendisiyle özdeşleşen infaz yöntemlerinin manşetlerden inmediği Hizbullah, bir diğeri ise İBDA-C. Yabancı araştırmacı bu örgütleri zaten tanıyor; o yüzden de başka hangi örgütlerin Türkiye’de faaliyet gösterdiğini, özellikle de İslâmi tandanslı silahlı yapıları soruyor. Fakat verilen yanıtların hiçbirinden tatmin olmuyor; “Sahada başka hangi örgütlerle karşılaşıyorsunuz?” diye sormayı sürdürse de aradığı yanıtı yakın bir ipucuna rastlayamadığı yüzünden anlaşılıyor. Anekdodu benimle paylaşan kişi hikâyenin ilk kısmını şöyle bitiriyor: “Hangi örgütün adını söylesek bize ‘Başka? Başka yok mu?’ diye soruyordu. Belli ki aklına takılmış olan şeye dair bir bulgu peşindeydi.”

O masadaki güvenlik yetkililerinin ilkin anlamlandıramadığı soruların esrarı yaklaşık bir buçuk yıl sonra, Eylül 2001’de aydınlandı. Aynı kaynak,

araştırmacının hangi örgütü aradığını anladığı anı şöyle anlatıyor: “Bir öğleden sonra, o yemek sırasında aynı masada olduğumuz bir meslektaşımınla çalışıyorduk. Bir anda ikimiz de televizyondaki görüntülere ağızımız açık vaziyette bakmaya başladık. Olan biteni anlar anlamaz istemsizce birbirimize döndük ve sessizce başlarımızı salladık. İngiliz akademisyenin hangi örgüte ilişkin emare aradığını anlamıştık.”

Bu aydınlanmanın yaşandığı tarih 11 Eylül 2001’di; İkiz Kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi’nin yıkılışını televizyondan izleyen ikili, İngiliz uzmanın Türkiyeli meslektaşlarının yerellerdeki Selefi cihat örgütlenmelerine –yani o günkü adıyla el-Kaide’ye– ilişkin bulguları olup olmadığını anlamaya çalıştığını geç de olsa fark etmişti. O dönem Türkiye’deki güvenlik teşkilatlarının pek de haberdar olmadığı yerel yapılanmalar önce farklı coğrafyalardaki cihatlara (Afganistan, Çeçenistan, Bosna, Pakistan) mücahitler yetiştirdi. 2003 İstanbul Saldırıları da aynı kişilerle ilişkilendirildi. Nihayetindeyse bu yerel yapılanmalar İslâm Devleti’nin Türkiye’deki ağlarını, bir başka deyişle, Türkiye’de otonomlaşmayı başarabilmiş *Türkiye IŞİD*’i diye adlandıracağım yapıyı oluşturdu.

Türkiye IŞİD’inin fark edilen ilk radikalleşme mekânlarından biri olan Ankara’da da benzer köklere rastlamak mümkün. İslâm Devleti’ne mücahit veya muhacir gönderen diğer pek çok kentte olduğu gibi, Ankara’daki radikalleşme de cihat için insan kaynağı arayan kişilerin çalışmalarıyla başladı. El-Kaide kökenli profesyonel örgütleyicilerin sahadaki çalışmaları, mahallelerdeki toplumsal koşullar ve daha genel ifadesiyle devlet-yurttaş ilişkilerinde yurttaş aleyhine değişen koşullar (itici faktörler), İslâm Devleti ve diğer örgütlerin propagandası (çekim faktörleri) ile örgütlenen şahısların kişisel biyografilerinin tüm bu etkenlere verdiği yanıtlar, İslâm Devleti’ne katılım denklemlerini oluşturdu.

Aralık 2014’te iki günlük Ankara ziyareti sırasında Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron, terörizme karşı Türkiye’yle aynı görüşü paylaştıklarını vurguladı.¹ Ancak diplomatik çevrelerde resmi temasların son derece olumsuz geçtiği, anlaşmazlığın büyük ölçüde Türkiye’nin İslâm Devleti’ne iade ettiği 180 savaşçıdan kaynaklandığı konuşuluyordu. İslâm Devleti’nin 11 Haziran 2014’te Türkiye’nin Musul konsolosluğuna yaptığı baskında ele geçirilen ve 59 dışişleri personelinin salıverilmesi için Türkiye’nin serbest bıraktığı 180 savaşçı arasında, Birleşik Krallık yurttaşı iki mücahit de vardı.²

1 <https://web.archive.org/web/20150324140228/https://www.gov.uk/government/speeches/david-cameron-and-ahmet-davutoglu-press-conference-in-turkey>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

2 İslâm Devleti saflarında *Ebu Hureyre el-Britani* ismiyle bilinen Hisham Folkard, Türkiye tarafından serbest bırakıldıktan yaklaşık iki yıl sonra düzenlediği bir intihar eyleminde Iraklı beş polisi öldürdü. Lise öğrencisi Shabazz Suleman ise insani yardım faaliyetlerine katılacağı gerekçesiyle Suriye’ye gitmişti. Suleman, Şanlıurfa’daki bir cezaevinde yaklaşık bir ay tutulduktan son-

Düzenlenen ortak basın toplantısında Başbakan Cameron, “Ortak bir düşmanla mücadele ediyoruz... Bence aynı bakış açısına sahibiz,” diye konuştu.³ Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu’nun aynı toplantıdaki açıklamasıya şöyleydi: “Türkiye hiçbir zaman yabancı savaşçıların Türkiye üzerinden geçişine müsamaha göstermemiştir, göstermeyecektir... Sanki bu yabancılar Türkiye’den geçiyormuş gibi bir propaganda yapılıyor.”⁴

Uluslararası kamuoyuna İslâm Devleti’ne karşı mücadele çağrısı yaparken bir yandan Türkiye-İslâm Devleti lojistik hatlarına dokunmama, yereldeyse İslâm Devleti için örgütleme çalışmalarına mani olmama şeklinde özetlenebilecek Türkiye’nin dönem siyasetine, Ankara’daki yerel yapılanmalar da aykırı değildi; hatta Ankara’daki yapılanmalar, Türkiye’nin İslâm Devleti’ne karşı iç önlem almadaki isteksizliğini en iyi kanıtlayan örneklerden biri oldu. Tarihi kent merkezine ve Ankara Valiliğine birkaç yüz metre uzaklıktaki Ulus’un Hacıbayram Mahallesi, kamuoyu tarafından varlığı en erken fark edilen Türkiye IŞİD’i yapılanmalarından birine ev sahipliği yapmasına karşın, burada yaşayan mücahitler Temmuz 2015’e dek İslâm Devleti’ne rahatlıkla gidip gelmeyi sürdürdü.

Hacıbayram Mahallesi’nin önemli radikalleşme sıcak noktalarından biri olarak kamuoyu gündemine gelişi 2014 yılının yaz aylarında oldu. O dönemde İslâm Devleti Suriye’de önemli bir askerî güç haline gelmiş ve savaş Irak’a taşınmıştı. 2014’e dek Türkiye’den Özgür Suriye Ordusu ve Cephetül Nusra’ya pek çok katılım olmuştu fakat rejim muhaliflerinin aşamalı dönüşümü, örgütlere katılımları uzun süre Türkiye için ilginç bir konu olmaktan alıkoydu. Devlet dışı silahlı grupların Sünni İslâmi ve Selefi karakter kazanmasıyla nüfuzunu artıran İslâm Devleti küresel cihat savunusuyla tüm dünyadan katılımcıları çekmeye başlayınca, Suriye İç Savaşı sürecindeki radikalleşmenin anlaşılmakta geç kalınmış bir olgu olduğu ortaya çıktı.

Önce yerel sonra ulusal basın, nihayetinde de uluslararası yayıncılar, Türkiye’den İslâm Devleti’ne insan kaynağı sağladığı tespit edilen ilk radikalleşme sıcak noktalardan Hacıbayram Mahallesi’ne akın etti. Mahalleye gidip İslâm Devleti ve Selefi geleneğin etrafındaki kavramlar bulutu karşısında şaşkınlığa kapılan muhabirler arasında ben de vardım. Temmuz 2014’ten Ocak 2015’e dek her hafta en az bir defa mahallede bulunduysam da, radikalleşmenin girift yapısından ötürü yaşadığım kafa karışıklığından dolayı

ra İslâm Devleti’ne verildi. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2911196/Grammar-school-jihadist-claims-Turkish-police-fed-Domino-s-pizza-jail-handing-ISIS-prisoner-exchange-caused-diplomatic-storm.html>, <http://www.thetimes.co.uk/article/british-suicide-bomber-kills-five-police-officers-in-iraq-whvzqpfxd>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

3 <https://web.archive.org/web/20180428155323/https://www.haberler.com/basbakan-davutoglu-ingiltere-basbakani-david-6760496-haberi/>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

4 Aynı kaynak.

Augustus Tapınağı kalıntıları (solda) ve Hacıbayram Camisi (sağda) (Fotoğraf: Mehmet Akıncı).

Hacıbayram'daki Türkiye İŞİD'i yapılanmasına ilişkin ilk haberimi 20 Kasım 2014'te, yani mahalleye ilk ziyaretimin neredeyse dört ay sonrasında yapabildim.⁵ Bu sürede mahalledeki pek çok kişiyle tanışmış ve çoğuyla uzun sohbetler etmiş, belli başlı mücahitler ve aileleri hakkındaki söylentiler ile gerçekleri ayırt edebilmeye başlamış, inanç esaslarını öğrenmeye başlamış, Suriye'ye giden mücahitlerin hikâyelerini yakınlarından dinlemiştim.

Hacıbayram'daki yapılanmayla ilgili ulusal ve yerel basında Haziran 2014'te yayınlanmaya başlayan haberler karşısında idare sessizliğini korudu. Ancak uluslararası basında yer alan bir değerlendirme Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı kızdırdı. Emsallerinden çok da farklı olmayan, İslâm Devleti örgütlenmesine dair mahalledeki söylentileri aktaran makalede⁶ Erdoğan'ı öfkeliendiren, Hacıbayram Camisi'nden çıkarken çekilmiş kendi fotoğrafıyla yayınlanması oldu.⁷ Olay kısa sürede uluslararası bir basın özgürlüğü krizine dönüştü ancak bu tartışmayı başlatan mekân, yani Hacıbayram Camisi, mahallenin ruhunu anlamak için de oldukça faydalı.

Hitit, Frig ve Galat medeniyetlerinin sonrasında Augustus tarafından MÖ 25'te ele geçirilen kent *Ancyra* adını aldı ve Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'daki ileri karakolunun önemli merkezlerinden biri haline geldi. Tarihi

5 <https://web.archive.org/web/20180428160043/https://www.birgun.net/haber-detay/burasi-an-kara-71288.html>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

6 <https://web.archive.org/web/20180428160107/https://www.nytimes.com/2014/09/16/world/europe/turkey-is-a-steady-source-of-isis-recruits.html>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

7 <https://web.archive.org/web/20180428160301/http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-new-york-siyaset-1941496/>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

kent merkezinin hâlâ varlığını koruyan en önemli yapısı Augustus Tapınağı da –diğer adıyla *Monumentum Ancyranum*– aynı dönemde inşa edildi. 14 yüzyıl boyunca tek başına ayakta duran tapınağın yalnızlığını ortadan kaldıran, Bayrami Tarikatı'nın inşa ettiği Hacıbayram Camisi oldu.

Hacıbayram Camisi, ismini Ankara'da doğup yetişmiş, Bayrami Tarikatı'nın kurucusu Hacı Bayram Veli'den alıyor. Hacı Bayram Veli hem kendi yaşamı hem de öğretileri aracılığıyla Anadolu'da yaşanan İslâm'ı pratik yaşam ve ticaretle uzlaştırmakla kalmadı, aynı zamanda genç Osmanlı Devleti'nin İslâm'ın farklı yorumları arasında bir tercih yapmasını da kolaylaştırdı.

Bayrami Tarikatı'nın devletçi pozisyonunu en iyi açıklayan, Bayramilik üzerine çalışan pek çok araştırmacının da fikir birliğine vardığı üzere, tarihatın üç temel ilkesi; Kur'an ve Sünnet'e bağlılık ile Sünni İslâm, yerlilik ve devlete bağlılıktı. Müderrislik yaptıktan ve Şeyh Ebu Hamidüddin Aksarayi'nin yanında yetistikten sonra, şeyhinin ölümüyle birlikte doğduğu Ankara'ya gelen Hacı Bayram Veli, 1412'de kendi tekkesini kurdu. 1421'e kadar tekkenin gösterdiği hızlı gelişim ve yayılma, Sultan II. Murad tarafından fark edildi. Hacı Bayram Veli'yi Edirne'deki saraya çağırın Sultan II. Murad, sonrasında Bayramiyye mensuplarının vergiden muaf tutulmasını kararlaştırdı. Hamdi Kızılar'e göre, devletin siyasal istikrarının korunması, yerleşik yaşama geçiş gibi konularda tarikat dönemin iktidarına pek çok fayda sağladı (2012). Bayrami Tarikatı kısa zamanda şubeleşerek pek çok kentte tekkeler açarken, Hacı Bayram Veli'nin aralarında Akşemseddin'in de bulunduğu talebeleri ilerleyen dönemde devlet siyasetine etki etti.⁸ Osmanlı devlet geleneği de, dünyevi hazları reddeden, aşkınlığı ve yoksulluğu kucaklayan Anadolu Sufizmi yerine Hacı Bayram Veli'nin İslâm anlayışını çabucak benimsedi.

Hacıbayram Camisi'nin inşaatı da, Bayrami inancı ile hâkim Sünni İslâm anlayışın eşanlamlı hale geldiği sırada, 1420'lerin sonlarında başladı. Belki de İslâmi fetih geleneğinin bir yansıması olarak, önce bir türbe, sonrasında da camiye dönüşen yapı, Augustus Tapınağı'nın dış duvarlarına bitişik şekilde inşa edildi.

Yakın zaman önce restore edilen cami ile tapınak aynı alanı paylaşmayı sürdürüyor. Ancak bu restorasyonu izleyen bölgenin yeniden imarı, tarihi kent merkezi etrafında yaşayan topluluklara yerinde iskân şansı vermeden gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri yoluyla halihazırdaki toplumsal adaletsizlikleri, ekonomik eşitsizlikleri ve gerilimi artırdı.

15 Kasım 2003'te, Türkiye sınırları içerisinde el-Kaide'nin faili olduğu ilk

8 Ahmet Hamdi Tanpınar, Hacı Bayram Veli'nin toplumsal yaşama etkisine dair *Beş Şehir*'de şunları yazıyor: "Fakat Hacı Bayram, sade Hakla Hak olan bir veli değildir. Türk cemiyetinin bünyesinde gerçekten yapıcı bir rol de oynar. Kurduğu Bayramiyye tarikatı esnaf ve çiftçinin tarihatdır" (s. 15, 2005).

şiddet eylemi gerçekleşti. İstanbul'daki iki sinagogun hedef alındığı eylem 27 kişinin yaşamını yitirmesine, 300'den fazla yurttaşın yaralanmasına yol açtı. Bu eylemi 20 Kasım 2003'teki araç bombası saldırıları takip etti. Araçlara yerleştirilen EYP (El yapımı patlayıcı) düzenekleriyle gerçekleştirilen, neredeyse eşzamanlı saldırılarda hedef İstanbul'un finans merkezlerinden Levent'te bulunan HSBC Bankası'nın Türkiye merkezi ve Beyoğlu'ndaki Birleşik Krallık Konsoloslugu'ydü. İki saldırıda 30 kişi hayatını kaybederken 448 kişi yaralandı. Mart 2004'te İstanbul Mason Locası'nı hedef alan, el-Kaide'yle ilişkilendirilen bir başka eylemde iki kişi öldü. Failinin el-Kaide olduğu son saldırı, Temmuz 2008'de İstanbul'daki ABD Konsoloslugu'na yönelikti; saldırıda üç polis yaşamını yitirdi.

ABD Konsoloslugu'na yapılan saldırı, 2015'te Gaziantep Yapılanması'nın Türkiye'deki şiddet eylemlerine dek kayıtlara geçen, el-Kaide ve ilişkili örgütlerce gerçekleştirilmiş son eylemdi. Hatta ABD Konsoloslugu'na düzenlenen eylemi istisna kabul edersek eylemsizlik dönemi daha da genişliyor. Bu da el-Kaide ve Selefi cihat hareketinin Türkiye'yi 2004'ten itibaren potansiyel bir hedef yerine, insan kaynağı devşirebileceği bir alan olarak değerlendirdiği ihtimalini akıllara getiriyor.

7 Ocak 2015'te *Charlie Hebdo*'nun Paris binasına gerçekleştirilen saldırının ardından Selefi cihat saldırı ve yayılma stratejilerini değerlendiren Juan Cole, bir dizi eylem yoluyla toplumun Fransalı Müslümanlara olan düşmanlığının körüklenmesinin, nihayetinde radikalleşmede bir artışa dönüşeceğini söylüyordu: “el-Kaide Fransalı Müslümanları zihinsel olarak sömürgeleştirme istiyor fakat bir kayıtsızlık duvarına çarpıyor. Fakat Fransa'nın Müslüman olmayan toplumu gözünde Fransalı Müslümanları çirkinleştirmeyi becerbilirse, uğranılan haksızlıklar bağlamında bir araya gelen, ortaklaşmış bir siyasal kimlik yaratmayı başarabilir.”⁹ Benzer şekilde, 2003 ve 2004'teki saldırılar sonrasında el-Kaide bağlantılı gruplar da, yerellerdeki örgütlenme çalışmalarını planın ikinci safhası olarak görmüş olabilir. Türkiye'nin pek çok noktasında, Türkiye IŞİD'inin radikalleşme sıcak noktaları olarak tanıdığımız mahallelerdeki yapılanmaların temellerinin de bu yıllara dayanması tesadüf olmasa gerek. Hacıbayram Mahallesi'nde anlatılanlar da bu eğilimi doğruluyor.

Polis kaynakları ve Hacıbayram sakinlerine göre, İslâm Devleti ve Türkiye IŞİD'i yapılarıyla anılan radikalleşme süreçleri, 2000'li yıllarla birlikte başladı. Önce uzun cübbeler içinde, takkeli ve sakallı erkekler sokaklarda görünür oldu; bu kişilerin Selefi oldukları sonradan anlaşıldı. Çok geçmeden Selefilerle temas kuran aileler ile Hacıbayram'da yaşayan diğerleri arasında-

9 <https://web.archive.org/web/20180428161005/https://www.juancole.com/2015/01/sharpening-contradictions-satirists.html>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

ki mesafe arttı. Selefilerin mahalleye gerçekleştirdiği ziyaretlerin sıklıkla, 2004'te Terörle Mücadele ekiplerinin de dikkatini çekti. 28-29 Haziran 2004'te düzenlenen NATO İstanbul Zirvesi, yetkilileri yeterli kanıt olmaksızın harekete geçmeye zorladı.

Ankara'da Selefi olduğu sanılan gruplara yönelik başlatılan operasyonda, 2003'te İstanbul'daki saldırıları düzenleyen el-Kaide zanlılarına ilişkin herhangi bir bağlantıya rastlanmadı. 23 Haziran 2004'te mahalleye yapılan basında bulunanlar CD ve kitaplardan ibaret olunca, gözaltına alınan 12 kişi aynı gün savcılık tarafından serbest bırakıldı.¹⁰ O günkü operasyonla ilgili yapılan haberlere göre, gözaltına alınanlar arasında örgütün lideri olduğu sanılan S.Ö. isimli şahıs da vardı.¹¹

Haberdeki bu küçük ayrıntı, İslâm Devleti saflarında savaştıktan sonra tekrar Ankara'ya dönen, Hacıbayramlı C.A.'nın anlattıklarını akıllara getiriyor. Mahalledeki radikalleşmenin kökenini, profesyonel örgütleyicilerin kimler olduğunu sorduğu C.A. şöyle konuşuyordu:

• *Mahalle sakinlerini Selefi itikada sevk eden kişilerle nasıl tanıştınız?*

C.A.: Onlar, [mahalledeki varlıkları] hemen hemen 15-16 senelik insanlar... Bir ağabey geldi, Süha Ağabey, Adapazarlı... 2000'li yılların başında. Tebliğ etti Selefiligi. Öyle başladı. Süha Ağabey Selefiligin hükümlerini büyüklerimizle tebliğ etti, biz de onlardan öğrendik. O zamanlar biz de toplantılarına gidiyorduk ama bir-iki gün gidiyorsak, üç-beş gün kaçıyorduk yanlarından. Mahalleye baskın olduğunda el-Kaide'den alındılar.¹²

Mahalle sakinlerine göre 2004'teki operasyonun ardından Selefilerin, *Paşalar* veya *Elekçiler* isimleriyle anılan aileler üzerindeki etkisi arttı. Bu tanım Hacıbayram'da, benzer etnik ve dinsel kökenlerden gelen, yaklaşık 300 kişiden oluşan üç farklı geniş aile için kullanılıyor. Gerçekte *Paşa* kelimesi Karadeniz Bölgesi'nin kuzey kısmının içlerinde, özellikle de Çankırı bölgesinde yaşayan, çoğunlukla gezgin satıcılıkla uğraşan Alevilere verilen bir isim. 19. yüzyıl ve sonrasında Paşalar, at arabalarına doldurdıkları giyim ve halı gibi malları gezdikleri köylerde satarak, uğradıkları yerlerde hallaçlık gibi işler de yaparak geçimlerini sağlamışlar. Aynı gelenek Çankırı'daki bu grupların Ankara'ya göç etmesinden sonra da sürmüştü. Günümüzde at arabalarının yerini minibüsler ve kamyonetler olsa da, Hacıbayram'da Paşalar olarak

10 <https://web.archive.org/web/20180428161115/http://www.hurriyet.com.tr/gundem/selefi-ortu-zanlilari-serbest-235884>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

11 <https://web.archive.org/web/20180428161235/http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ankarada-selefi-operasyonu-235864>, Erişim tarihi: 28.04.2018.

12 C.A.'yla görüşme, 04.07.2015.

bilinen aileler gezgin satıcılıkla uğraşarak geçimlerini sağlamayı sürdürüyor. Bu ailelerin İslâm Devleti'ne giden üyeleri İslâm Devleti içinde de Paşalar ismiyle çağrıldı.

Selefilerin Paşalar üzerindeki etkisinin artmasıyla, aileler çocuklarını okula göndermek, devlete vergi ödemek veya zorunlu askerlik yapmak gibi, Selefî inanışa göre uygunsuz bulunan pratikleri rafa kaldırdı. Mahalleliye göre, özellikle 2009'dan itibaren hem Selefilerle birlikte hareket eden kişilerin sayısı hem de Selefî inancın bu kişilerin hayatlarındaki rolü belirgin biçimde arttı fakat bu durum polisin pek de ilgisini çekmedi.

Kentsel dönüşüm kapsamında yıkılmasından önce Anafartalar Polis Karakolu, örgütlenme faaliyetlerinin merkezi sayılabilecek bölgeden yalnızca yüz metre uzaktaydı. Fakat 2004'teki el-Kaide operasyonunun ardından Terörle Mücadele mahalleye ilgi göstermediği gibi, yüz metre ötedeki karakoldakiler de bölgedeki örgütlenme faaliyetlerine ilgi göstermedi. Güvenlik teşkilatlarının mahalleyi tekrar ziyaret etmeye değer buluşu, Hacıbayram'daki İslâm Devleti örgütlenmesinin uluslararası şöhrete kavuşması sonrasında oldu. Erdoğan ile *The New York Times* arasındaki tartışma sonrasında Ekim 2014'te mahalleye gelen, kendilerini Terörle Mücadele ve MIT mensubu olarak tanıtan, İslâm Devleti'ne giden mücahitler hakkında sorular soran kişilere Hacıbayramlılar, İslâm Devleti saflarında savaşan, mahallede örgütlenme faaliyeti yürüten veya savaşırken ölmüş 17 kişinin isimlerinin yer aldığı bir liste verdi. Buna rağmen Temmuz 2015'e dek güvenlik birimleri Hacıbayram Mahallesi'nde olan bitene müdahale etmemeyi sürdürdü.

Hacıbayram Yapılanması: Kentsel dönüşümün üçlü etkisi

Hacıbayram'daki kentsel dönüşüm, neredeyse her toplumsal fenomene etki edebilmesiyle şaşırtıyor. Kentsel dönüşümün yürütücüleri bir yandan kamu hizmetlerini bölgeden uzaklaştırarak yurttaşlar ile devlet arasındaki ilişkilerde önemli bir kırılmaya yol açtı, diğer yandan da önce mahalleyi sığınmacıların yaşayabileceği düzensiz bir alan olarak işaret edip sonrasında sığınmacıların toplumda yarattığı korku ve endişeyi kullanarak mahalledeki yıkımları meşrulaştırdı.

“Zamanında uyuşturucunun çok sık kullanıldığı bu mahallenin gençliği, mahalledeki ilkokul da kapandığı için şimdi örgütleyiciler için kolay hedef oluyor,” diye konuşuyor mahallenin yaşlı bir sakini. 1990'lı ve 2000'li yıllar mahalle için oldukça sancılı dönemler olmuş; komünitenin sözü geçen isimleri o yıllarda, uyuşturucuyu önleyebilmek için çok çaba göstermiş. Mahalleden uyuşturucuyu kovmak için uğraşan isimlerden biri, 2000'li yılların başında 10 yaşındaki çocukların bile uyuşturucuya bulaştığını aktarıyor. Hem